

ЛІТВІНОВ В. І.,
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

САЧКО О. В.,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
(Дніпропетровський гуманітарний
університет)

УДК 343.1

УГОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті проводиться порівняльний аналіз норм кримінального процесуального законодавства, що утворюють інститут угод у кримінальному судочинстві України й інших країн. Виділені загальні ознаки угод про визнання винності та примирення сторін, етапи їх укладення, оцінені відповідні повноваження учасників процесу.

Ключові слова: *медіація, кримінальне судочинство, інститут угод, угода про визнання винності.*

В статье проводится сравнительный анализ норм уголовного процессуального законодательства, образующие институт соглашений в уголовном судопроизводстве Украины и других стран. Выделенные общие признаки сделок о признании виновности и примирения сторон, этапы их заключения, оценены соответствующие полномочия участников процесса.

Ключевые слова: *медиація, уголовное судопроизводство, институт сделок, соглашение о признании виновности.*

The article presents a comparative analysis of the norms of the criminal procedure law, which form the Misses Institute in criminal proceedings of Ukraine and other countries. Identify common signs agreements for recognition of guilt and reconciliation, the stages of their detention. Assessed the appropriate authority involved.

Key words: *mediation, criminal trial, institute of agreements, agreements about confession of guilt.*

Вступ. В умовах необхідності європейської інтеграції України було прийнято чинний Кримінально-процесуальний кодекс України (далі – КПК України), який, за висновком експертів Ради Європи, відповідає Європейській конвенції з прав людини, європейським стандартам у сфері правозастосування кримінально-процесуального права [1].

Одним із основних і важливих напрямів КПК України є удосконалення, оптимізація й істотне підвищення оперативності кримінального провадження. Інститут угод у кримінальному провадженні – це потужний механізм, який дасть змогу найкраще реалізувати завдання судочинства, поставлені замість тих, що існували раніше у радянській моделі кримінального провадження.

Спрощений порядок кримінального судочинства у більшості європейських країн і США забезпечує інститут угод, який одночасно сприяє реалізації принципу процесуальної економії та забезпечує права потерпілого на швидке і повне відшкодування заподіяної йому шкоди.

Подібний спосіб розв'язання кримінальних правовідносин відомий ще із сивої давнини. Норми Руської Правди наголошували насамперед на відшкодуванні шкоди потерпілому, вимагаючи, поряд з цим, і відшкодування заподіяної йому моральної шкоди. Наприклад, ст. ст. 3, 4 Руської Правди встановлювалось правило: якщо хтось когось ударить батоном, руків'ям меча чи просто рукою, то має заплатити 12 гривень за образу. Передбачалась також можливість вибору потерпілим засобів покарання винуватого: тілесного покарання чи грошового стягнення [2].

Постановка завдання. Метою статті є порівняльний аналіз норм кримінального процесуального законодавства, що утворюють інститут угод у кримінальному судочинстві України й інших країн.

Результати дослідження. Ще у другій половині ХХ ст. громадськість багатьох країн дійшла висновку, що офіційна модель правосуддя повною мірою себе не виправдовує, бо спрямована на покарання, а не на вирішення проблеми відновлення порушених злочинами зв'язків, реінтеграції правопорушника у громаду, створення безпечного суспільства, приділення більшої уваги потребам жертви злочину.

Реакцією на переважно каральну спрямованість кримінального правосуддя стала розробка відновного способу реагування на злочин, яке б доповнювало офіційне правосуддя.

Відновне правосуддя – це новий погляд на те, як суспільству треба відповідати на злочин. Суть відповіді полягає у тому, що всякий злочин має потягнути за собою зобов'язання правопорушника щодо усунення шкоди, заподіяної потерпілому. Держава та суспільне оточення жертви і правопорушника повинні створювати для цього необхідні умови.

Відновне правосуддя розглядається як рух за справедливість, воно доповнює офіційну форму правосуддя, залучає самі сторони та громадськість до усунення наслідків злочину, сприяючи соціальній реінтеграції злочинця і зменшуючи кількість кримінальних покарань, і покликане не відмінити офіційне правосуддя, а додати йому за рахунок використання певного способу вирішення кримінальних ситуацій відновлювального характеру.

У КПК України (ст. 468) також закріплений особливий порядок кримінального провадження на підставі двох видів угод: 1) угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи звинуваченим; 2) угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Принцип пріоритетності інтересів потерпілого, який зараз відроджується у національному законодавстві, відповідає ідеям гуманізму. З огляду на значну кількість щорічно розслідуваних справ та той факт, що значна частина з них є справами про злочини невеликої тяжкості, можна стверджувати, що Україні потрібна процесуально-правова технологія, яка визначала б умови і межі компромісу у кримінальному процесі, критерії й гарантії забезпечення справедливого розв'язання справи та захисту прав і свобод учасників процесу. Кримінальне провадження на підставі угод – інститут кримінального процесу, який передбачає спрощення кримінального провадження на підставі компромісу між представниками різних сторін за умови доведеності вини обвинуваченого та взаємних поступок, забезпечення відновлення порушених кримінальним правопорушенням прав.[2]

Під час укладення угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи звинуваченим ініціювати угоду про примирення сторін мають право тільки потерпілий із підозрюваним або обвинуваченим. Перемови стосовно угоди про примирення можуть проводитися як самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, так і з захисником і представником (законним представником) або за допомогою іншої особи (медіатора), погодженої сторонами кримінального провадження, крім слідчого, прокурора або судді, оскільки ці учасники провадження можуть бути не зацікавлені у подальшому провадженні на підставі угоди, яка дозволяє ухвалення судового рішення, не чекаючи завершення розслідування у повному обсязі.

Посередниками під час перемов про угоду про примирення повинні бути професійні спеціалісти (медіатори), які будуть допомагати консультуваннями обох сторін для досягнення домовленості та складання проектів необхідних документів.

Рамковим рішенням Ради Європейського Союзу «Про положення жертв у кримінальному судочинстві» від 15 березня 2001 р. медіація у кримінальних справах визнається як пошук до або під час кримінального процесу взаємоприйнятного рішення між потерпілим та правопорушником за посередництва компетентної особи – медіатора [6].

Медіація – це програма примирення потерпілих та правопорушників, що визначається як структурована безпосередня зустріч сторін конфлікту, під час якої за допомогою нейтральної третьої сторони (медіатора) потерпілий і правопорушник мають можливість брати активну участь у вирішенні проблем, викликаних злочином.

Медіація у кримінальних справах дає змогу вирішити конфлікт за рахунок активного залучення обох сторін, забезпечує швидше реальне відшкодування шкоди потерпілому, трансформує боротьбу між сторонами у суспільну діяльність із вирішення їх проблем, допомагає правопорушнику усвідомити свою відповідальність за скоєний злочин, зменшує кількість повторних правопорушень.

Досягнуті домовленості між сторонами оформляються договором, у якому фіксується порядок відшкодування потерпілому шкоди, заподіяної правопорушником, з наступним його долученням до матеріалів кримінальної справи як документа, що підтверджує факт примирення сторін і добровільного відшкодування шкоди. Зазначені обставини є підставою для припинення кримінальної справи судом або пом'якшення відповідальності правопорушника за скоєне.

Хоча спеціальних нормативно-правових актів, які створювали б умови для здійснення медіації в Україні, сьогодні не існує, чинне кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство України містить норми, які дають змогу судді врахувати наслідки медіації. Суд враховує результати медіації і звільняє підсудного від кримінальної відповідальності на підставі ст. 45 КК України (дійове каяття), ст. 46 КК (примирення з потерпілим), ст. 47 КК (передача особи на поруки колективу), ст. 48 КК (зміна обстановки).

Суддя також може врахувати примирення сторін як обставину, що пом'якшує покарання під час винесення вироку (п. 2 ч. 1 та ч. 2 ст. 66 КК), призначити більш м'яке покарання, ніж передбачене законом за вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину (ст. 69 КК), звільнити від відбування покарання з призначенням іспитового строку на підставі ст. ст. 75, 104 КК, а також звільнити неповнолітнього від кримінальної відповідальності та покарання на підставі ст. ст. 97, 105 КК України.

У чинних постановках Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх»; від 2 липня 2004 р. № 13 «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів»; від 15 травня 2006 р. № 2 «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» судам при здійсненні правосуддя рекомендовано співпрацювати із громадськими організаціями, які проводять процедури примирення у кримінальних справах.

Уперше в Україні відновлені практики стали впроваджуватися Українським Центром «Порозуміння» (УПЦ). УПЦ підготовлені методики проведення медіацій у кримінальних провадженнях, проводяться тренінги медіаторів, підтримуються регіональні центри відновного правосуддя, проводиться нормотворча діяльність.

В умовах недостатнього фінансування та надмірної завантаженості судової системи судовими справами запровадження на законодавчому рівні процедур медіації, у тому числі й у кримінальному провадженні, сприятиме вдосконаленню механізмів захисту прав людини і громадянина [7].

Медіація в нинішньому вигляді як структурований процес розпочинає свою історію в США приблизно із 1940-х років, коли було створено Федеральну службу медіації та примирення, яка мала врегулювати трудові спори. Наступні десятиліття ознаменувалися бурхливим розвит-

ком різноманітних схем та процедур позасудового врегулювання спорів та їх апробацією. І лише у 2003 році було розроблено та прийнято Модельний закон США про медіацію. Модельний закон закріпив те, що було напрацьовано і вирішено на практиці. Так, закріплено, що медіація – це процес, у якому медіатор скеровує комунікацію та перемови між сторонами, щоб посприяти їм у досягненні добровільної згоди щодо їх спору. Існує точка зору, що Модельний закон про медіацію у США мав, власне, таку головну мету: однаковий захист конфіденційності медіації у різних штатах, аби задовольнити очікування сторін і медіатора щодо конфіденційності посередництва, щоби сприяти ширості учасників у процесі медіації незалежно від місця її проведення. Тобто нормативний акт не вводив, не регламентував детально якийсь новий механізм, а лише вирішував конкретне поставлене перед ним завдання: однакові вимоги до конфіденційності з метою забезпечення ширості у процесі, яка є запорукою ефективності медіації.

Шлях медіації в Україні принципово інший. Близько 20 років тому медіація прийшла в Україну і в більшій мірі, як не дивно, розвивалась у кримінальних справах, адже відповідні статті Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів допускали застосування медіації, хоча вона прямо й не згадана в кодексах.

Україна в рамках міжнародних зобов'язань щодо гармонізації законодавства із законодавством ЄС має здійснити деякі кроки для створення умов для застосування медіації, зокрема у сімейних, кримінальних, адміністративних та цивільних справах (відповідно до Рекомендації Ради Європи Rec (98) 1; Rec (99) 19; Rec (2001) 9; Rec (2002) 10). На рівні вищого керівництва держави вже було прийнято рішення, що держава повинна сприяти розвитку таких державних інституцій, як третейські суди, посередники (медіатори) тощо, які допомагають залагодити спір, не доводячи його до суду (Указ Президента України № 361/2006 від 10 травня 2006 р. «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів»). Однак, як кажуть, віз і нині там, адже обізнаність населення у питанні медіації дуже низька, внаслідок чого мала і кількість справ, що передаються на медіацію. Спроби законодавчого врегулювання медіації як механізму позасудового врегулювання спорів розпочалися ще з проекту Закону про медіацію від Міністерства юстиції, що був винесений на громадське обговорення у 2008 р. (так і не був зареєстрований у Верховній Раді України). Спроби прийняти закон про медіацію досі не дали результату. Останній проект Закону про медіацію було включено до порядку денного розгляду Верховної Ради України: 739-VII від 6 лютого 2014 р., але потім проект було знято з розгляду, а 27 листопада 2014 р. відкликано [8]. Насамперед у законодавця виникло багато питань, які потребували відповідей для відображення у законі, проте жодна з відповідей не відповідала повною мірою потребам української практики за браком значної кількості застосувань медіації у різноманітних сферах. Між тим, варіантів медіації, виходячи з міжнародного досвіду, може бути багато.

Впровадження у правове поле інституту медіації насамперед вимагає законодавчого визначення статусу самих медіаторів, повноважень центрального органу, метою якого була б координація роботи таких посередників, а також закріплення кола проваджень, у яких можлива медіація (наприклад, у Франції немає ніяких обмежень у її застосуванні, а у Польщі медіація дозволяється лише у справах з нетяжкими злочинами).

Є успішний досвід інших країн у використанні обов'язкової присудової медіації, наприклад у деяких штатах США та в Італії було прийнято закон з відповідною вимогою щодо обов'язковості присудової медіації. Деякі країни Європи вирішили використати більш м'яку модель – рекомендовану судом медіацію із чітким обмеженням часу на медіацію (досвід Словенії – рекомендовано взяти участь у двох медіаційних сесіях по 4 години). Однією із основних переваг запровадження обов'язкової присудової медіації автори називають гарантовану популяризацію медіації та розвантаження судів.

Як показує досвід навіть країн системи загального права, зокрема Великобританії, перед запровадженням медіації на рівні нормативних актів було проведено тривалу та широкомасштабну популяризаційну кампанію, що ознайомила всі верстви населення із самою медіацією.

Ініціатори законопроекту про медіацію в Україні схилиються до думки, що неможливо наперед достеменно точно сказати, яка модель медіації стане найважливішою та приживеться і дасть найбільшу користь, тому має бути прийнятий лише рамковий, так званий стартовий закон, який би виконав конкретні, справді потрібні на цей момент завдання, а саме:

1. Має бути впроваджено в законодавче поле термін медіації та «легалізовано» медіаційні послуги, тобто відповідні зміни мають бути внесені до державних класифікаторів видів економічної діяльності, професій тощо з метою забезпечити можливість медіаторам виконувати свою роботу, в тому числі на комерційній основі в рамках правового поля.

2. Необхідні процесуальні гарантії можливості проведення медіації у справах, де розпочато те чи інше провадження, а з цим пов'язані й перерви у строках розгляду справ, але в певних визначених межах, і закріплення згоди на участь у добровільній /рекомендованій/ обов'язковій медіації на строки позивної давності, і можливості призупинення виконавчого провадження у разі проведення медіації після винесення рішення.

3. Конфіденційність медіації і всієї чи певної інформації, що стала відомою в процесі медіації, заборона допиту медіатора у якості свідка тощо.

4. Необхідні гарантії для виконання рішення, прийнятого за результатами медіації.

По суті, перелічені вище питання – це саме ті питання, на які зараз необхідно отримати позитивну законодавчу відповідь, щоб простимулювати подальший розвиток безпечної практики медіації.

Якщо угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи звинуваченим у тій чи іншій мірі вже були відомі вітчизняному законодавству (наприклад, примирення сторін у справах приватного звинувачення), то угода про визнання винності – абсолютна новела кримінального процесу.

Сам термін «угода про визнання винності» у більшості теоретиків раніше завжди викликав негативний образ обвинувача і захисника, які, незважаючи на службові бар'єри й етичні принципи, небезкорисливо «торгуються» про сприятливий результат справи, а потім «нав'язують» своє рішення підсудному і судді, на чому кримінальне провадження закінчується. Вони вбачали, що часто суть такого визнання винності зводиться до того, що обвинувачений визнає себе винним у менш тяжкому злочині, ніж скоєний ним насправді. В обмін на це особа, що підтримує звинувачення, вимагає призначення м'якшого покарання, ніж таке, на яке міг розраховувати обвинувачений у разі принципового підходу до розслідування скоєного ним злочину. Таким чином, противники угод про визнання винності, заперечуючи можливість включення цього правового інституту в нове кримінальне процесуальне законодавство пострадянських країн, стверджують, що цей інститут суперечить принципам кримінального процесу, зокрема принципу об'єктивної істини, збільшує ризик судової помилки [3].

Укладення такої «оборудки» у практиці європейських країн, як правило, приводить до спрощення процедури подальшого судочинства, тобто справа не передається на розгляд суду присяжних, а зібрані на досудовому слідстві докази в суді практично не досліджуються. Дійсно, інститут звільнення від кримінальної відповідальності, наприклад, по федеральному кримінальному законодавству США порівняно з кримінальним законодавством України має свою специфіку. Характерною особливістю досудового провадження в США є те, що в ньому значно скорочена «відстань» від моменту скоєння злочину до ухвалення підсумкового процесуального рішення у справі, причому укладенням договору про визнання винності в цій країні закінчується, за різними оцінками, від 80 до 90 відсотків усіх досудових розслідувань. Подібна угода часто полягає і в тому випадку, коли обвинувачений визнає себе винним у здійсненні менш тяжкого злочину або не за всіма пунктами звинувачувального акту, а також коли обвинувач, сумніваючись, що присяжні визнають обвинуваченого винним, висуває звинувачення у скоєнні злочину меншої міри тяжкості. Тому коли прокурор не впевнений, що зможе довести, наприклад, здійснення особою умисного вбивства, він висуває звинувачення у спричиненні смерті по необережності [4; 5].

Угоди про визнання винності відомі практиці не лише у країнах англо-американського типу кримінального процесу. Такі процедури закріплені в КПК Італії, Іспанії, Німеччини,

Бельгії, Нідерландів та інших країн. Наприклад, аналогічною угодам про визнання винності в Україні є так звана процедура «*ratteggiamento*», закріплена в КПК Італії. Згідно з цією нормою у будь-який час досудового розгляду прокурор, обвинувачений (його захисник) можуть домовитися про кваліфікацію злочину і можливу міру покарання, подавши до суду відповідне клопотання.

Згідно ж із КПК України (ст. 469) угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена за ініціативою будь-якої із сторін. Укладення угоди про визнання винуватості не допускається у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий (фізична чи юридична особа), а також при особливо тяжких злочинах, незалежно від кола суб'єктів, яким заподіяно шкоду. Процесуальний порядок угоди про визнання винності аналогічний примиренню сторін, хоча й має ряд особливостей. Таку угоду можна укласти у рамках провадження як щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, так і щодо тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам (ч. 3 ст. 469 КПК України). Угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого. Наприклад, якщо обвинувачений до проголошення ним останнього слова досягає згоди із прокурором або потерпілим, він може перед останнім словом або навіть під час нього заявити про бажання укласти одну із можливих угод. При цьому суд, надаючи можливість обвинуваченому закінчити свій виступ, згідно з ч. 3 ст. 474 КПК невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди по суті. Укладення угоди з прокурором у результаті передбачає пом'якшення покарання або повне звільнення від кримінальної відповідальності. Тому запропонована в угоді міра покарання заздалегідь узгоджується сторонами з урахуванням характеру звинувачення і обставин, які повинні враховуватися прокурором (ст. 470 КПК). Наслідком укладення угоди про визнання винності є обмеження прав прокурора і звинуваченого (підсудного) на оскарження рішення суду в апеляційному або касаційному порядку (згідно з положеннями ст. ст. 394 та 424 КПК України).

Щодо обмеження права на оскарження вироку в разі укладення угоди про визнання винуватості є певні заперечення. Стаття 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, зокрема, зазначає, що «кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті судовою інстанцією вищого порядку згідно із законом» [2].

У КПК України враховано, що у разі якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень (ч. 8 ст. 469), і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) із підозрюваних чи обвинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), із якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження [1].

Якщо угоди досягнуто під час судового провадження, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди. Після перевірки угоди на відповідність чинному законодавству суд невідкладно виходить до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення. За наслідками розгляду угоди суд повинен або затвердити угоду, або відмовити у затвердженні угоди. Ухвала про відмову у затвердженні угоди оскарженню не підлягає, а повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається. Якщо суд переконається, що угода може бути затверджена, він ухвалює вирок, яким затверджує угоду і признає узгоджену сторонами міру покарання [2]. Обвинувачений, його захисник та законний представник можуть оскаржити такі судові рішення, лише якщо судом призначено покарання суворіше, ніж узгоджене сторонами угоди – суд не виконав вимог, встановлених частинами 4–7 ст. 474 КПК України. У разі невиконання угоди звертатись до суду із клопотанням про скасування вироку або оскаржити рішення суду в апеляційному порядку можуть учасники процесу, інтересів яких торкається невиконання угоди, зокрема й обвинувачений у разі призначення йому покарання всупереч угоді. Наслідком скасування вироку є призначення нового судового розгляду.

Висновки. Таким чином, укладення угоди про визнання вини – різновид правового компромісу в кримінальному судочинстві України, зорієнтованого на розв’язання справи без застосування кримінального покарання.

Закріплення в УПК України інституту угоди є позитивним кроком на шляху до вирішення проблем сучасного кримінального судочинства. Водночас розширення процесуальної самостійності сторони захисту у формах і методах дії на хід кримінального провадження не позбавляє слідчого і прокурора обов’язку доводити належним чином, а суд – об’єктивно досліджувати обставини скоєного правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний-процесуальний кодекс України (чинне законодавство з 19 листопада 2012 р.) (офіційний текст): видавець Паливода А.В – Київ, 2012. – С.245–246.
2. Тертишник В.М. Кримінальний кодекс України. Особлива частина: підручник. Академічне видання. – К. : Алерта, 2014. – С. 272–273, 279.
3. Іваненко П.С. Примирення винного з потерпілим /П.С. Іваненко// Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – № 8. – С.16–19.
4. Козочкин И.Д. Преступление и наказание в Англии, США, Франции, ФРГ, Японии: [учебное пособие] /И.Д. Козочкин. – М: Омега, 1992.
5. Прилуцький С. Інститут допустимості доказів у кримінальному судочинстві США та Англії: порівняльно-правовий аспект /С. Прилуцький // Право України. – 2006. – № 10 – С. 132–134.
6. Рамкове рішення Ради Європейського Союзу «Про положення жертв у кримінальному судочинстві» від 15 березня 2001 р. // Офіційний журнал. – 2001. – № L082. – С.18–42.
7. Тімохов О. Медіація у кримінальних справах. // Юридична газета № 27 (317) – С. 6–7.
8. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=4763 / Верховна Рада України.

СЕМЕНОГОВ В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

**ГЕНЕЗИС ТА СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ
ЩОДО ПОНЯТТЯ «ПРОТИДІЯ РОЗСЛІДУВАННЮ ЗЛОЧИНІВ»**

Стаття присвячена аналізу наявних у криміналістичній літературі поглядів щодо розуміння терміну «протидія розслідуванню». Зроблено спробу акцентувати увагу на зміст самої протидії розслідуванню. Розглянуто погляди науковців-криміналістів на сутність і розуміння цього поняття в сучасних умовах боротьби зі злочинністю.

Ключові слова: протидія розслідуванню злочинів, приховування злочину.

Статья посвящена анализу существующих в криминалистической литературе взглядов относительно понимания термина «противодействие расследованию». Сделана попытка акцентировать внимание на содержании самого противодействия расследованию. Рассмотрены взгляды ученых-криминалистов на сущность и понимание этого понятия в современных условиях борьбы с преступностью.

Ключевые слова: противодействие расследованию преступлений, сокрытие преступлений.

